

Сидоренко П.О.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Національний університет харчових технологій

РОЛЬ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

Анотація. Розглядаються передумови та наслідки застосування інструментів політики протекціонізму при регулювання міжнародного руху товарів, послуг та факторів виробництва на сучасному етапі. Аналізуються фактори збереження істотної впливу відповідної політики країн на подальший розвиток міжнародних економічних відносин.

Ключові слова: політика протекціонізму, лібералізація міжнародної торгівлі, торгові спори, прямі іноземні інвестиції, національні інтереси.

Annotation. We consider the preconditions and effects of policy instruments protectionism in the regulation of the international movement of goods, services and factors of production today. Analyzed factors saving significant impact of the policies of the further development of international economic relations.

Keywords: protectionism, liberalization of international trade, trade disputes, foreign direct investment, national interests.

Співпраця країн у напрямку лібералізації міжнародного руху товарів, послуг та факторів виробництва була одним з основних факторів розвитку світової економіки протягом кінця ХХ – початку ХХІ століття. Розпад Радянського Союзу, результати Уругвайського раунду переговорів у системі ГАТТ, діяльність СОТ, поглиблення світових інтеграційних процесів, зростання ролі в міжнародній економіці транснаціональних корпорацій, разом з іншими факторами, сприяли усуненню бар'єрів на шляху міжнародної торгівлі протягом зазначеного періоду. Проте, наслідки світової фінансової кризи 2007 р., що значним чином позначились не лише на діяльності фінансових ринків, але й завдали значної шкоди економіці країн та світу в цілому, зокрема темп зростання світового ВВП знизився з 4,1% (2006

р.) до 1,5% (2008 р.) та -2,1% (2009 р.) [1], змусили багатьох учасників міжнародних економічних відносин переглянути свої погляди на ідею вільної торгівлі, принаймні в середньостроковій перспективі.

Протягом посткризових періодів ефективність «невидимої руки ринку» завжди стає популярним предметом критики у відповідних науково-практичних дискусіях (яка вщухає за часів економічно зростання), проте згадана криза виникла в дещо нових умовах: співвідношення загальносвітового обсягу експорту до ВВП становило, за підсумками 2007 р., 29,5% (у 1998 р. – 23,4%, 1961 р. – 12,4%), щорічний обсяг прямих іноземних інвестицій – 2 трлн. дол. США (у 1998 р. – 0,7 трлн. дол. США, 1979 р. – 13,3 млрд. дол. США), кількість мігрантів у світі зросла протягом 1990-2013 рр. з 154,2 до 231,5 млн. чол. (3,25% від загальної кількості населення світу), концентрація (частка 10-ти найбільших експортерів) міжнародної торгівлі товарами знизилась з 59,6% (1995 р.) до 52,2% (2007 р.), значно зросла роль країн, що розвиваються на міжнародній арені [1;2;3;4]. За цих обставин, захист національних інтересів, досить часто, цінуються вище за дотримання принципів вільної торгівлі, відповідних політичних заяв чи правових зобов'язань (в системі ГАТТ/СОТ).

Сучасний протекціонізм має іншу форму, ніж відповідна політика країн початку ХХ століття та більш ранніх періодів, проте, навіть прихований характер інструментів захисту внутрішнього ринку та національних виробників не дозволяє уникнути відчутних наслідків для окремих країн та світу в цілому. Варто зазначити, що політика протекціонізму завжди мала місце в системі міжнародних економічних відносин, у різних видах та формах прояву: Секретаріат СОТ щороку реєструє скарги на недотримання взятих на себе зобов'язань щодо регулювання міжнародної торгівлі (усунення тарифних та нетарифних бар'єрів) країнами-членами цієї організації. Наприклад, за 11 місяців 2014 р. було зареєстровано 12 відповідних звернень, зокрема щодо неправомірного застосування

антидемпінгових заходів Росією по відношенню до імпортованих з Італії та Німеччини автомобілів тощо (рис. 1.).

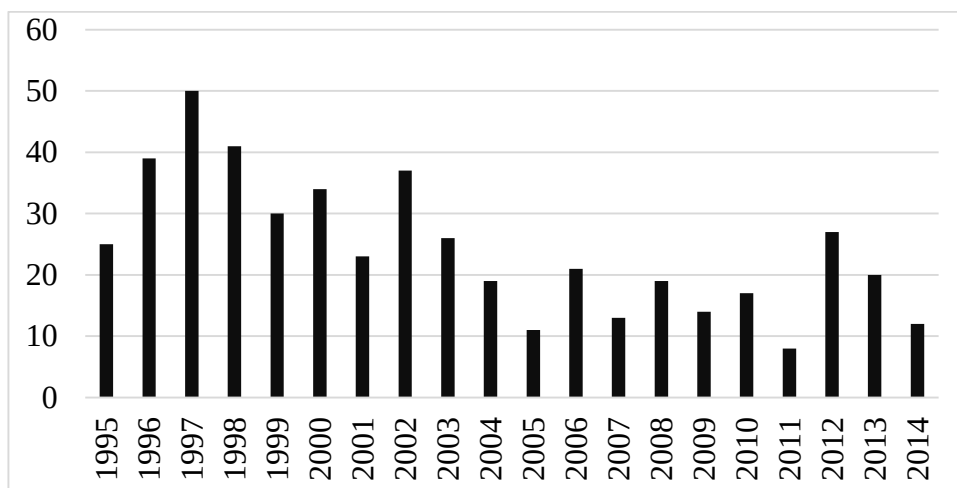

Рис. 1. Кількість зареєстрованих торгових спорів між країнами-членами СОТ, 1995 р.-11 місяців 2014 р.

Джерело: складено автором за даними СОТ [4].

Зростання ролі протекціонізму в сучасних міжнародних економічних відносинах та його ймовірне вагоме значення в майбутньому, на нашу думку, обумовлено високою результативністю відповідних інструментів (у разі вдалого застосування) та прив'язкою до ідеї захисту національних інтересів, яка є більш зрозумілою та актуальною для населення (виборців), ніж можливі довгострокові вигоди від участі країни у вільній торгівлі. Політика протекціонізму може забезпечити швидке досягнення бажаних (і видимих) результатів, що важливо для розвитку нових або перспективних галузей економіки, наприклад мито на імпорт нових автомобілів стало одним з основних чинників розвитку автомобільної галузі Туреччини, Китаю, Мексики та багатьох інших країн, разом з іншими інструментами стимулювання відповідної інвестиційної діяльності. Проте, довгостроковий ефект застосування інструментів протекціоністської політики може мати протилежні наслідки, особливо враховуючи вплив людського фактору (непрофесіоналізм, корумпованість, відсутність політичної волі тощо) при визначенні та подальшій підтримці перспективних галузей економіки. Не

зважаючи на очевидні теоретичні переваги лібералізації міжнародного руху товарів, послуг та факторів виробництва, практичні наслідки відповідних процесів можуть мати сумнівні наслідки, особливо для найменш розвинених країн, що спеціалізуються на експорті товарів з низькою доданою вартістю.

Література

1. Офіційний сайт Групи Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org>.
2. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctad.org>.
3. International migration report 2014 [Electronic Resource] // United Nations` Department of Economic and Social Affairs. – Mode of access: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/migration/migrationreport2013/Full_Document_final.pdf.
4. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wto.org>.